

O'ZBEKISTONDA NOGIRONLARNING INSON HUQUQLARI VA IJTIMOIY HIMOYASINING HUQUQIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

*Muallif: Usmanova Kamila Kamoljonovna
Sergeli tumani bo'yicha IIO FMB xodimi*

Annotatsiya

Maqola O'zbekiston Respublikasida nogironligi bo'lgan shaxslarning inson huquqlari va ijtimoiy himoyasi sohasidagi huquqiy islohotlarni tahlil qiladi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiya, 2025 yilgi qonunchilik o'zgarishlari (masalan, shaharsozlikda nogironlar uchun sharoitlar yaratish, kunduzgi parvarish xizmatlari va nafaqalarni oshirish) asosida ijtimoiy himoya tizimining takomillashtirilishi ko'rib chiqiladi. Muammolar va takliflar bilan boyitilgan tahlil orqali nogironlar huquqlarining amaldagi holati va kelgusi istiqbollari bayon etiladi.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, nogironlar, ijtimoiy himoya, O'zbekiston Konstitutsiyasi, islohotlar, rehabilitatsiya vositalari, inklyuziv muhit, nafaqalar, shaharsozlik normalari.

Kirish

O'zbekiston Respublikasida inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash Yangi O'zbekiston taraqqiyotining ustuvor yo'nalishi hisoblanadi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiya (2023 yil 30 aprel referendumida qabul qilingan) inson sha'ni va qadr-qimmatini oliy qadriyat deb e'lon qilib, nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini alohida himoya qiladi. Konstitutsiyaning 13-moddasiga ko'ra, demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanadi va inson huquqlari davlat manfaatlaridan ustun turadi.

Nogironlarni ijtimoiy himoya qilish sohasida 2025 yil muhim islohotlar yili bo'ldi. Masalan, O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga kiritilgan o'zgartirishlar (O'RQ-1022-son, 28.01.2025) shaxsning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini kuchaytirdi. Shaharsozlik hujjatlarini ishlab chiqishda nogironlar uchun qulay sharoitlar yaratish masalasi alohida majburiy bo'lim sifatida belgilandi (Zamin.uz, 18.12.2025). Bu islohotlar inklyuziv muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Nogironligi bo'lgan bolalarga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2025 yil 1 martdan boshlab pilot tartibda kunduzgi parvarish xizmatlari yo'lga qo'yildi (Generalnoe konsulstvo O'zbekiston v Aktau ma'lumoti). Nogironligi bo'lgan bolalarga parvarish ko'rsatuvchi tadbirkorlar 2030 yilgacha soliq imtiyozlaridan foydalanadi. Shuningdek,

Prezident Farmoni (PF-91-son, 02.06.2025) bilan o'zgaralar parvarishiga muhtoj nogiron bolalar parvarishi uchun nafaqa miqdori oyiga 820 000 so'mga yetkazildi.

Inson huquqlari bo'yicha Milliy markaz va "Inson" ijtimoiy xizmatlar markazlari nogironlarni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynamoqda. 2025 yilda 80 ming muhtoj shaxsga protez-ortopedik vositalar yetkazib berish rejalashtirilgan. Bu choralar BMTning Nogironlar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasi (2021 yilda ratifikatsiya qilingan) talablariga muvofiq amalga oshirilmoqda.

Ammo amaliyotda muammolar saqlanib qolmoqda: infratuzilma ob'ektlarida to'liq qulaylik ta'minlanmagan, rehabilitatsiya xizmatlari yetarli emas. Taklif sifatida: nogironlar jamiyati vakillarini qonun loyihalarini ishlab chiqishga jalb qilish, monitoring tizimini kuchaytirish va xalqaro tajribani (masalan, UNDP loyihalari) kengroq joriy etish zarur.

Xulosa qilib aytganda, 2025 yilgi islohotlar nogironlarning inson huquqlari va ijtimoiy himoyasini yangi bosqichga ko'tarmoqda. Bu "Inson qadri uchun" tamoyilining amaliy ifodasidir va kelgusida ijtimoiy adolatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir, 2023 yil 30 aprel referendumida qabul qilingan). – lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risidagi Qonun (O'RQ-1022-son, 28.01.2025). – lex.uz/docs/7347837.
3. Ish haqi, pensiyalar, stipendiyalar va nafaqalar miqdorini oshirish to'g'risidagi Prezident Farmoni (PF-91-son, 02.06.2025). – lex.uz.
4. Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi rasmiy sayti. – insonhuquqlari.uz.
5. Responsibility and benefits in the field of social protection have been strengthened. – Zamin.uz, 18.12.2025.
6. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Nogironlar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasi (O'zbekiston tomonidan 2021 yilda ratifikatsiya qilingan).